

Gyűjtő: KNEZCZ ZSIDIT

Gyűjtés ideje: 1965. május

TART.: LÁNYOK ÜNNEPI VISELETE A SZAZADTORJULÓN
KUTASON

24 lap

FÖLDRAJZI TARTATÓ: KUTAS

SZAKTARTATÓ: XIV

Iratgyűjtő

MSZ 5617
PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROZÁS

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 920-as TÉTELE ALÓL

Lányok ünnepi viselete

920
a századfordulón

A.: Tóth Józsefné 60. é

Tóth Andorné 80. é.
Várady Józsefné 65. é.

"Kékfestő szoknya"

Apró ráncokba egyenletesen körberakva, övpántba befogva. Hasitéka elől volt és kapoccsal zárult. Ezt saját magok varrták kézzel: először beráncolták azaz kis hajtást tettek / kb. fél cm/ a derékéknél és a körmükkel végighúzták kb 10 cm-es darabon, ezáltal 1 ké megmaradt a kis ráncolás és rögtön öltötte is és tovább húzta a körmével a ráncolást és öltötte.

Péntől", alsószoknya:

4-5 alsószoknya került alá: "vászonból, sággagyolcsból"
5-7 szélből kézzel varrták. A hasánál nem, vagy csak alig ráncolták. "Hasitéka" hátul volt, a "lényölét"/övpánt/zsineggel kötötték össze. Egyformák voltak az alsószoknyák nem hordtak felül diszesebb, csipkés sifonpéntölt, csak az első világháború után.

v/15/4

Idősebb asszonyok viselete ünnepen

Kutas
A.:Tóth Józsefné .
60.é.

Tóth Andorné 80.e

Ing:Ujja fehér,középső része sárga vászon.Mellévarrott,bő a könyék felett pántba ráncolt kenderzsinórral záródó .Nyaka ráncolt,de nem szűk,gal-
lértalan és ugyancsak "perllivel " záródik.Elől nyitott.

Kélfestő szoknya,a lányviseletnél leirt módon megvarrva.

Fekete kötány csak alul van rajta kis selyemhímzés.Rendszerint fekete csipkebetétes és csipkefodor van a szélén.

"Péntől" 4-6 db
csak vászonból.

Fejükre " fejszorító",mely a homlokot fedi és hátul denevérszerűen van megkötve és kinyitva.Ennek a tetejére régebben finom fe-
héritett vászonkendő került,mely a fülmellett két hajtással az áll alatti megkötéssel a konty/hajból/ és a fejszorító fölé került.A vállat is elfedte.A századfordulón már csipke illetve moll kendőket tettek a fejre,a fejszorító fölé.Néhány idősebb asszony még a harmincas években is hordta.

Harisnyájuk fekete patent

cipőjük pedig sötétkék vagy fekete bársony.

**Idős asszonyok nyári hétköznapi viselete
a századfordulón**

Kutas
A.:Tóth Józsefné 60.é

-v - Andorné 80.é

Vászonrékli, kékfestő szoknya, sima fekete klott kötény/rakott Bazán és az alján rakott fodor/, fekete klott fejszorító, kékfestő, vagy fekete kendő. Lábukra posztópapucs/fekete/. A rékli tetejére még keresztbe fekete klott kendőt kötöttek, amit munka közben letettek

Gy.:Knézy Judit
1965.

v/15/6

Asszonyviselet

Kutas

A.:Tóth Józsefné 60.é.

Tóth Andoriné 80.é

A menyasszonyi ruha:fehér moll bluz,fehér moll szoknya/mindkettő sifon alábéléssel fehér színben/.A szoknyán alul egy sor kék ujjnyi széles szalag futott körbe.Hossza a térd alá valamivel.Alatta sifon alsószoknyák A lábos fehér gombos harisnya és sárga/barna/ bőrcipő.A fejen mirtuszkoszoru

Az asszonyok viselete abban különbözött a lányokétól,hogy ők a fejükön kontyot viseltek.kb 40-45 éves korig volt így. A hajukat kontyba fésülték és erre jött egészen előre a fej tetejére a konty fodorból és virágokból kemény papírra és hálóra rögzített tányérszerű formáju

Sötétkék,vagy fekete posztópapucsot viseltek.

Télen rövid ujjas kisbundát fehér vagy piros színűt bőrrátétes diszítésűt

A hajviselet:simán hátrafésülték,valamivel a fej bubja alatt egy fonatba fonják és a fej tetejére kerek kontyba tűzik.Csonthajtűvel csontcsattal vagy fésűvelvagy csattal/vas/ rögzítik

Gy.:Knézy Judit 1965.

Férfi viselet a századfordulón

v/15/7

Kutas

1965.máj.

A.:Tóth Józsefné
Tóth Andorné
Várady Józsefné

Lábbeli

A férfiak nem általános jelleggel hordtak bőrpapucsot. Nyáron bőrbocskort hordtak, kaszálásra klumpát. Télen csizmát: ünnepen hátul varrott szegezett talpu, kemény száru "boxcsizmát". Hétköznapi markabőr csizmát.

60-65 éves középparasztok

Télen

Bőrmellest hordtak: ujjatlan, csak a test első részét fedi, hátul keresztpánt fogta össze. A bundája befelé volt tetejét pargittal varrták le. A keresztpánt a vállon gombolódott

Szür, cifraszür: bokáig érő, befenekelt ujjú, hosszú, derékig érő galléru. Fehér alapszínű, piros fekete himzésű
Ujja kb 15-20 cmes

A bocskort Péter-Pálkor vették az első világháború előtt Kutason a vásáron.

Gy.:Knézy Judit

Férfi viselet a századfordulón

Kutas
A.:Tóth Józsefné
Tóth Andorné
Várady Józsefné
60-65.évesek.

Férfiing Hétköznap :kendervászon ,ujja bő kezelős,hosszu.
vállfótos,pártás megoldásu,elől betétes
Felálló a gallérja.

ünnepen az idősebbeké ilyen szabásu,kézelője,nyaka és eleje
fehér himzésü láncöltésü és töltött mintás
Az elejét szokták még függőleges bevarrogatással
diszítani.

ünnepen a fiatal legényeké hosszú bő lobogósujju,elege betétes
és fehér himzéses.Gallérja magas felálló.

"Könisz gatyá": pástoroké durva kendervászonból
Gatyá:vászonból lerakott 6-12 szélből.Pártája a saját anyagából."Illet"-e
volt a polgárok nadrágjának a lábak között.A pástorokénak nem.Térd
alá ért.Nyáron hordták felső nadrágnak,felsőruhának.

Szük gatyá: házivászonból 1-2 szélből készült.Ezt alsónadrágnak hordták téle-
len

Kötény:kékfestő anyagból:keskeny a két szélén 2-2 rakás.szélessége:60 cm
hossza :70 cm

Lányok téli viselete a századfordulón

Kutas
A.:Tóth Józsefné
60.é.

Várady Józsefné
65-é.

"Rékli":vászonból és a tetejére szövetből

Szövetrékli:Szük felálló nyaku gallértalan,ujja szük és hosszú derékhoz simuló,lent kicsit kibővülő.Elöl horogpatenttal záródik.
szine fekete.

Flanell szoknya:buzakék vagy téglapiros és apró virágos

Péntől:vászonból,flanellből.

kászmir kendő:szines, virágos mintás és gyapju rojtos

keresztbe tették a mellen és hátul kötötték meg. a derék felett.

Fél vagy magasszáru cipőt huztak fel a lábra és patent harisnyát

A gazdagabb lányok finomabb bőrből divatos cipőket hordtak.

Kötény

Lányok ünnepi viselete a századfordulón

Kutas

A.:Tóth J.né
60.é.

Várady József

Fekete kötény:Fekete klott nagyjából trapéz alakú,a szélei körbe színes selyemfonállal voltak kivarrva:piros,rózsaszín szegfü,zöld levéllel és lila szalagpánt volt a legszélén a sima fekete szegély belső szélén..Felül 3-3 rakás volt varrva és a derék rész nyújtott V alakú volt.Rózsaszín széles szalag volt a kötője.

Varrógéppel varrták specialisták,vagy boltban vették,de maguk himezték-.

"Gombos harisnya":fehér pamutból maguk kötötték gombosra.A módosabbak meg színes gyapjuból narancssárgát,ibolyalilát,saját színéből cikk-cakkosakat köttettek egy helybeli jegyzőnével.

"Plunercipőt" viseltek ünnepen

Hajviselet:középen választották el,oldalt bepödörtek,két fonatba hosszan leeresztve befonták kék szalaggal kötötték be a végét.

Gy.:Knézy Judit
1965.

v/15/11

Lányok hétköznapi viselete nyáron
a századfordulón

Kutas

A.:Tóth Józsefné
60.é.

Váriadi Józsefné
65.é.

"Rékli:kender vagy pamutvászonból készült.Ujja szük,rövid és bevarrótt.
szük gallértalan nyaku,elől gombbal zárult végig.Az ujja alatt
a hónaljnál pálha,de előfordult olyan is,hogy nem volt pálhája.

Szoknya kékfestő anyagból,alá 3-4 pöntöl

Kötény sima,egyszínű "hárász" szallaggal

Lábukra sárga csattos bocskor vagy pötétkek posztópapucs/sima kérges,
posztó,vagy fatalppal.

Nyári mezei munkák idején klumpát is hordtak

Lányok ünnepi viselete a századfordulón

Kutas

A.:Tóth J.né
60.é

Tóth Andorné
80.é

Fehér mollbluzt /bevarrott,hosszu,mandzsettás,gombbal záródó ujj/, 80.é

- 1./ magas,gallértalan nyaku9 ; elől végig kapoccsal
záródó,melle fölött csipkefodor fut körbe.

A vékony anyagot sifonra dolgozták rá.

Nyakánál függőlegesen bevarrogatott a fodorig.

- 2./ Másik formája is előfordult:Bevarrott,bő,könyök
fölött buggyosan ráncolt ,zsineggel megkötött és
csipkés szélű ;nyaka zárt,kettős csipkefodor övezi.
mellén és hátán egy sor csipkefut körbe a vállon
át.Elől halcsont keményíti és kapcsolcsattal zárul.
Kitevősen hordták az előzötől eltérően,az alsó rész
fodrosan és csipkeszegéllyel van megoldva.A bluz kö
zépső része/az ujjak kivételével tehát/ sifonra
van rádolgozva.A derékra rásimul.

Varrónő varrta.Szekrényben /fiókos/ tartották.

Gy.:Knézy J. 1965

DA 339

v/15/13

A KUTASI VISELET.

Adatközlő: Tóth Józsefné földműves asszony /református/ 63 éves.
Gyűjtötte: Knézy Judit 1965 május.

/Néprajzi Atlasz gyűjtésével nyert adatok kiegészítése./

Vászon használata.

Az 1910-es évek körül csak a szegények viseltek parasztvászonból ruhát, a módosabbak lenvászon vagy masinavászon /szála is fonála is pamut/ vagy felesvászon, a fonala len, a szála pamut. Alsónadrágnak fehér pamutot viseltek.

Egy középparaszt asszony péntől repertoárjába előfordul kendervászon, felesvászon és masinavászon szoknya is, a réklik inkább csak felesvászonból esetleg masinavászonból készültek.

Viselet lakodalmi vonatkozásai.

Eljegyzéskor illetve egyezészkor jegykendő ad a menyasszony a vőlegénynek, a vőlegény pedig ajándékpénzt ad, ezen veszik meg a cipőt, gyűrűt és a ruhát. A menyasszony rokonai szövik meg a vőlegénynek a vászongatyát, vászoninget, szélesgatyát, de az esküvői ruhát az I. világháboru óta boltban vették meg.

A násznagy karikós kalapot visel, rajta puspángból kötött koszoru, "korona": három fűzfavessző volt belekötve és betekerve színes papírszalaggal /piros, zöld, fehér/ tetején kis bokrétával. A puspáng koszorura tették rá a koronát. Ezenkívül cérnára fűzött pattogatott kukorica diszítette még a koronát úgy fűzték, hogy egy szalma darab és egy kukorica. A puspáng koszorura rögzítették a három kukoricás szálat és a végére mirtusz bokrétát tettek. Ez a századfordulón volt divatos, ma csak a melle fölött van kis fehér bokréta. Régen a kocsisoknak is puspáng koszoru volt a kalapján.

A vőfély vőfélypalcát vitt a kezében, ennek a tetején bokréta volt, amelyről színes szalagok lógtak le, a mellükön pedig rózsaszín vagy fehér bokréta volt, 4-5 ilyen felöltöttetett vőfély volt. Ma 10-12 vőfély is van, de ezek vőfély botot már nem hordanak csak a mellükön van rózsaszín bokréta és a koszoruslányok kezében rózsaszín csokor.

V/15/16

Asszonyviselet 1900 körül.

Téli öltözékben látható fényképen egy 30 év körüli asszony. Fekete színű "harmat" vagy szövet rékli gombokkal, szövet vagy festőkék vagy harmat szoknya ugyancsak fekete színben és fekete bársony kötény, a fején fejszorító, alatta konty.

v/15/17

Füvisélet 1900 körül.

Télen posztó nadrág, csikos kabát, rendes mai szabásu gyolcsing és csizma.

v/15/18

Menyasszonyiruha.

Az 1900-as években a menyasszony, ha módosabb származású volt tiszta mollruhát hordott, majdnem bokáig érő fehér szoknyát és hosszú ujjú kézelős mollbluzt. A szoknya alján volt csak lent kb. 1 cm. széles bordó vagy kék szalag. Farkas Lidi néni még ilyenben esküdött. A többi ruhája is majdnem bokáig érő volt. Az első világháború után kezdték el a rövidebb szoknyát hordani, először lábszárközépig, vagy még egy kicsit fölötte.

Menyecske viselet az első világháboru után.

Ugyanaz, mint a lányoké, csak a fejükre selyemkendőt tettek mindenféle színben. Ugy kötötték fel, hogy a fül felett két ráncra legyen. A pruszlik alatt kivarrott azsurozott vállgombos ing volt, azt maguk varrták ki kézzel, vagy egy színű slingeléses volt, fehér, kék, lila vagy sárga. A vállgombos ing nem látszott ki a pruszlik alól. A kendő helyett bálai alkalomra a menyecskék kontyfedő netszet hordtak. Ezt maguk horgolták, rögzítésükre a széleikbe huzott kék vagy rózsaszín szalag szolgált. Egyébként ünnepi alkalomra szövet szoknyát hordtak, télen is nyáron is. Hétköznap pargit szoknyát, pargit bluzt. Ünnepre fehér patent harisnyát vagy fehér horgolt harisnyát viseltek és ehhez cugoscipőt vagy kivágott spanglis barna cipőt.

Első világháboru utáni lányviselet.

"12 éves koromban már masinázni jártam, töreket, polyvát, szalmát, hordani. A kutasai gazdáknak közös cséplőgépe volt, édesapámnak is volt része benne. En ott kerestem szép szoknyára valót, ami szövetszoknyát jelentett, fekete vagy fehér rakott és hozzá batiszt sálgalléros azsuros bluz. A bluzt a lányok maguk varrták. Hordtunk szűk és bő szoknyás egyberuhát is meg kötöttkabátot, amiket a boltban vettünk. Hétköznap pargit szoknyát és bluzt hordtunk, vasárnap szövetet pld. nekem volt sima szürke sálgalléros szövetbluz és rakottszoknya és volt bordó sálgalléros bluz hozzá ugyanolyan színű rakott szoknya és a nyakamban fekete gyöngy dísz." zöld és ibolyaszínű

Mások hordtak egyszínű kék vagy rózsaszín lerakott szoknyát. Volt ráncolt szoknya is, amelynek az alján fodor volt lerakva, ez a térd felülről a lábszár közepig ért, ehhez már nem volt kötény, viszont elől széles, csucsos, alul keménypapírra rögzített övbe volt bevarrva a szoknya. A grenadin bluz vagy huggyos vagy manzsettás volt, szögletes gallérral és elől gombolós megoldásu, alul testhezálló fehér slingeléses pruszli a grenadin bluz alatt. A pruszlinak felül cakkos megoldása volt s ezekbe a cakkokba kék vagy rózsaszín szalagot /ujjvas-tagságot vagy még keskenyebbet/ húztak és elől csokorra kötötték meg. Pruszlinak a boltban vettek lyukacsos slingeléses anyagot, amelyen rózsák, virágok képződtek a lyukacsos minta által, - ügyesebb lány magának próbált lyukacsos himzéssel készíteni pruszlit. A pöntöl siffonból készült, sűrűn "pártába" ráncolták a korca illetve a pártá alatt kb. 2 cm. távolságra egy szállal még rövidítették a ráncokat. A pöntöl szélén boltban vett slingeléses cakkot varrtak. 1928 után már többen ismerték a géphimzést, ők sajátkezüleg készítették el a pöntöl szélén a díszítést.

A grenadin bluz tetejére nem tettek vállkendőt. Fehér patentharisnyát hordtak, lakkcipőt, amelyiknek két spanglija volt. Ez kivá-gott cipő volt. A hajukat 2-3 ágba fonták és konyba tették.

Télen a grenadin bluz helyett szövetbluzt hordtak.

1928-ban volt egy tanfolyam, amelyet egy ügyes mesterember szervezett, négyen géphimzést tanultak, 8-10 lány pedig szabás-varrást. A tanfolyam után leginkább csak maguknak varrtak és himeztek, tehát egyikük sem vált önálló varrónővé. Váradi Katica időnkint pénzért is varrt, illetve varrásáért cserébe napszámba mentek hozzájuk.

10 éves kislány viselete./Fénykép alapján elmondva az ünnepi viselet./
/Első világháboru alatt./

Vállgombos ing. Fekete szatén bluz és szoknya, apré fehér virágokkal. A szoknya bokáig ért, a nyakban gyöngy. A haj két fonatba fonva és kontyba téve. /Édesanyjuk Farkas Lidi 10 éves korában még egy fonatba fonva lógatta hátul a haját/. Fehér patent harisnya, magasszáru és felül oldaltgombos cipő.

A hétköznapi viselet télen karton vagy pargit ruha az 5 éves kislány viseleténél említett szinskálával és köténnyel, hétköznapi barna patentharisnya, barna cipő. Az iskolába járó lány már slingölt pöntölt kapott, grenadin moll bluzt, ez alá rékliszterü inget csipkével a szélén. Piros szatin szoknyát és fekete klott kötényt, esetleg a szoknyán is apré fekete virágok voltak. Hétköznapi a grenadin és mollbluz helyett kartonbluzt huztak fel, azonos színűt rendszerint a szoknyával. A kartonbluz 10 éves lányon már kezelős volt, nem gumizott és csipkés nint a kisebb lányoknál.

Kislány viselete.

Négy éves korig egyberuha. Hátral a derekáig gombolós, a felső része mellényszerű, újatlan. A derékon össze kellett varrni a felső és alsórészt különben nem állt volna meg. Télen a ruha ujjas volt, rendszerint pargitból. A haj egyszer vagy kétszer volt talán lenyírva 4 éves korig, ezután már növesztették fonatba. Télen pamutból kötöttek sapkát a kislánynak. Különösen a piros színt szerették. Nyáron mindenki mezitláb járt az egészen kicsi lányok is.

Öt éves kislány ruhája: /fénykép után elmondatra./

Karton ruha, Balatonkék színű és hozzá ugyanolyan színű kötény. A ruha alatt két-három alul farkasfogas pöntöl. Az 5 éves kislány ujjá végén gumi és kis csipke. Legalul vállgombos ing.

A színskála a következő lehet kislánynak: piros ruha, kék kötény-nyel, kék ruha bécsi/piros/ köténnyel, rózsaszín ruha Balatonkék vagy lila köténnyel, piros ruha fekete köténnyel. Hétköznap mezitláb, ünne-
pen azonban cipőben harisnyába bujtatták a kislányt és a szoknya alá pöntöl is került. "Ha templomba mentünk már hazafelé igen elmálladva mentem, mondtam édesanyámnak, menjünk már haza, mert olyan melegem van."

V/15/24

Téli viselet: férfiak.

Melles "lajbli": ujjatlan, elől zsinoros, fényes gombokkal, posztóból vagy sötét szövetből. Ehhez egyenes fekete posztónadrág vagy alsónadrágnak szűk vászon vagy pargát. A pargitot és a posztót boltban vették.

V/15/25

Bunda.

Az asszonyoknak sárga színű rövid bundája volt, tulipános díszítéssel.

Az embereknek nagybundája vagy sárga színű /barna/ vagy fekete. A bundát esetleg kifordított fehér vagy fekete prém díszítette az ujján, nyakán végig az elején alul körbe, tehát a széleken. De volt sima bunda is, amelyet nem díszített prém szegély.

Szür.

Juhásznak módosabb embernek "cifra szüre" volt. "Tulipányos, piros, tarka színű volt, ebben ment templomba. A szür mindent eltakart. A szürre úgy vigyázott mint a szemevilágára."

Az egyszerűbb parasztemberek és a gulyások, kanászok szürke-fekete szürt viseltek, ez ujjas volt, ebbe bele is bujt /a cifra szürt csak vállra vették/ Ezt az ujjas szürt elől vagy gombokkal zárták /ez volt a drágább/ vagy, ez volt a gyakoribb bokrosra kötötték, rávarrt zsinegekkel.

Kepések a Boronkay uradalomban

Kutas

1920-27 között

A.:Pócz Sándorné
60.é. volt nap-
számos és summás

A kepések a helybeli uradalomhoz szerződtek:havonta 6 napot dolgoztak és aratási idényben pedig végig egész idő alatt.10-edért dolgoztak az aratási idényben.A havi hat napért pedig naponta 10 kg buza járt.De ezt a tiz napot az uradalom határozta meg,különben egy elmulasztott napért 20 kg-ot vontak le.

18 kasza 9 kötő 27 marokszedő 1 vízfordó volt egy kepes bandában.
vagy : 10 kasza 5 kötő 19 marokszedő.

Egy "banda" 6 tagból állt:2 kasza 3 marokszedő és 1 kötő.Egyik marokszedő tulajdonképpen a kötéletterítő munkáját végezte el.A kötő és a kaszások időnként cseréltek energia gazdálkodás céljából.

Az aratás első napján kijött a munkaadó,megköszöntötték,megkötözték kötéllal:"Az isten éltesse és több időre adjon a szegénynek munkát"

Gy.:Knézy Judit 1965.máj.